

Erdély

ALAPÍTVÁ 1892-BEN

Új sorozat, 31. szám
2011/5.

Megjelenik havonta

Az Erdélyi Kárpát-Egyesület
– Kolozsvár 1891 Értesítője

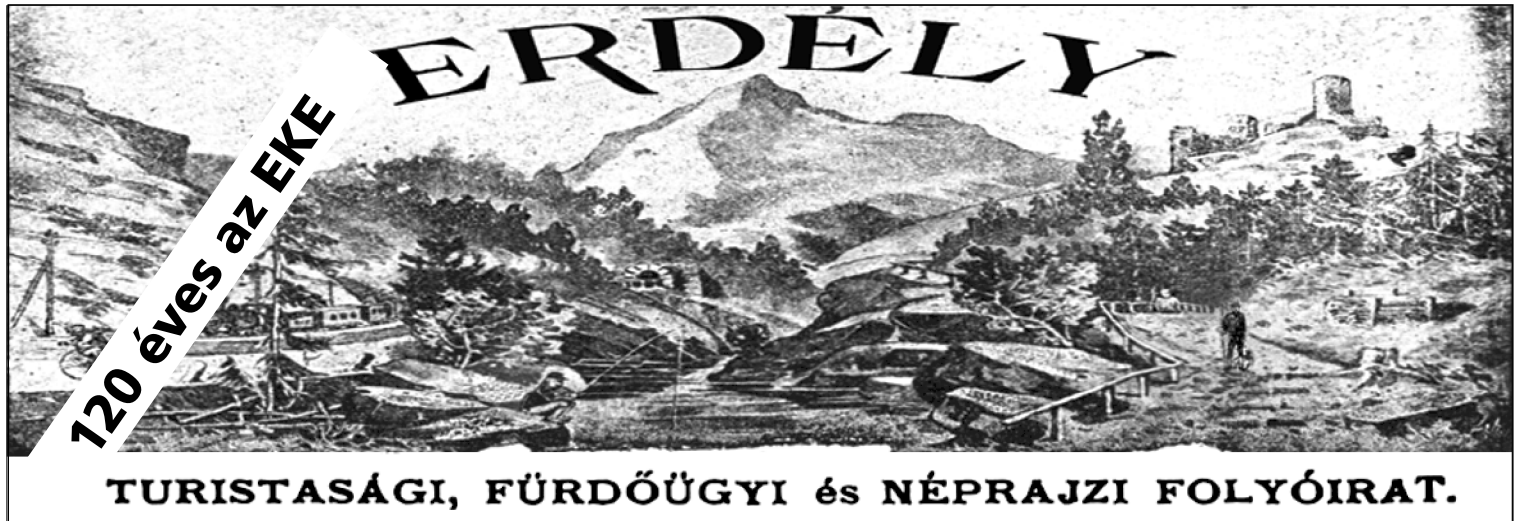
Szerkesztők:

Tóthpál Tamás

(tothpaltamas@gmail.com)

Kovács Zsuzsa

Wanek Ferenc

120. születésnap rehabilitációval, monográfiával, kirándulással, lucskos káposztával

Két országos rendezvény kínál kiváló találkozási lehetőséget az Erdélyi Kárpát-Egyesület tagjai számára: az éves vándortábor, amelyet mindig más helyszínen szerveznek, a másik az EKE-napok, amelyet 2008-ban alapított az EKE országos szervezete. Bár az 1891-ben alakult turisztaszervezet valós működése elkezdesének évfordulójára kitűzött EKE-napokat általában a helyi szervezetek külön is megünnepelik, május 12-e környékén minden évben átfogó ünnepet is rendez az EKE országos szervezete, legutóbb Sztánán, az EKE megalakulásának 120. évfordulójával egybekötve.

TÓTHPÁL TAMÁS

Az EKE-napok ötlete a szervezet 2008. november 15–16-i gyergyószárhegyi rendkívüli közgyűlésén született. Ekkor az alapszabály módosításokon kívül Dezső László országos elnök javaslatára a közgyűlés – köztük a kolozsvári EKE nyolc tagú küldöttsége – május 12-ét egyhangúlag EKE-nappá nyilvánította, ugyanis 1891-ben ezen a napon kezdte el alapszabály szerinti, valós működését a szervezet.

Az első EKE-napot a 2009-es EKE vándortábor színhelyén, Várasfenesen ünnepeltük. Addig minden tavasszal országos választmányi gyűlést tartottunk a rendező osztály által kiválasztott táborhelyen, ekkor viszont emlékezni gyűltek össze az EKE-sek. A közös találkozón a gyergyói, a kolozsvári, a marosvásárhelyi, a nagybányai és természetesen a házigazda, a nagyváradi EKE-osztályok képviselői voltak jelen. Ugyanakkor indult be hagyományteremtő módon az Erdélyi Kárpát-Egyesület iskolások számára meghirdetett EKE-napi pályázata is, amelyet 2011-ben immár harmadszor hirdettünk meg. A mindenkori évi pályázaton kirándulással kapcsolatos, fényképekkel vagy színes rajzokkal illusztrált élménybeszámolókkal lehet részt venni.

Ugyanebben az évben helyi megemlékezések is voltak, azon EKE-tagok részére, akik az országos rendezvényen nem tudtak részt venni. Háromszéken például, május 15–17. között az első EKE-napot Zabolán, a Csipkés-tábor helyszínével halászversennyel és három túrával is megünnepelték, de a kolozsvári EKE is bő programot kínált az érdeklődőknek. Az EKE-napok jegyében 2009. május 14–17. között bükki kirándulásra a János Zsigmond-kollégium I–IV. osztályos tanulóival, három napos Bedellő – Székelykő – Kolozsvár (85 km) gyalogtúrára, 20 km-es kalotaszegi barangolásra, máramarosi fatemplomokat meglátogató autóbuszos túrára, valamint vasárnap Csáklya-szo-

rosi (Római fürdő) mikrobuszos túrára került sor.

A második EKE-nap alkalmával, 2010-ben nem volt közös, csak helyi emlékezések Gyergyón (Pricske-túra), Csík-szeredán (lázárfalvi Nyírfürdő), Tordán (Csegez), Háromszéken (Kommandó), Nagyváradon (Várasfenes). Kolozsváron, az EKE napja alkalmából május 11-én az EKEArt 3 vándor fényképkiallítás megnyitóján lehetünk jelen a Magyar Opera emeleti előcsarnokában, de május 12-én szerdán is megemlékeztünk a „gyalogolni jó” túrával. Ez évben az EKE-napi pályázatra 214 pályázó küldött be anyagot.

A 2011-es, harmadik EKE-napok háromnapos ünnep keretében, Sztánán zajlottak. A gördülékeny és mondhatni csodálatos szervezés az EKE országos vezetőségét dicséri. Az ünnepi hangulat – mert ezúttal az EKE megalakulásának 120. évfordulóját ünnepeltük – már pénteken érezhető volt a Kék iringó panzió udvarán. Kora délutántól kezdődően érkeztek a turisták az idei országos rendezvény színterére: ki egyénileg, kik csoportosan, ki vonattal, de hamarosan az utca is megtelt kiskocsikkal, a panzió kertje is sátrakkal. A mintegy 250 résztvevő között találtuk a 16 EKE-osztály és tagszervezet képviselőit, sajnos kevés kolozsvárit. Sokan, éppen a kincses város közelsége miatt csak szombaton reggel jöttek ki, és az esti vonattal már haza is tértek.

Egy turista ünnepből nem hiányozhatnak a túrák sem. Másnap, szombaton reggel, röviddel kilenc után, már hosszú sor kígyózott fel a Szőlőhegyre, hogy aztán a gerincen az Almási várhoz érjen egy 15 km-es túra keretében. Könnyű túra, csupán hat órással, mindenki időben visszaért Sztánára, a Kék iringó udvarára, ahol színpompás kalotaszegi ünneplőbe öltözött mákói és zsoboki fiatalok táncbemutatójával, 16 órakor kezdő-

dött a délutáni program. A papi áldást és a hozzá tartozó ünnepi beszédet Papp Hunor sztánai református lelkésznek, valamint Kémenes Lóránt túri római katolikus plébánosnak köszönhetjük. Köszöntőjével Dezső László nyitotta meg az ünnepi közgyűlést, majd üdvözlő beszédet mondott Bajtai Erzsébet (Magyarország bukaresti nagykövete, Füzes Oszkár felesége), a XIX. gyergyói EKE vándortábor fővédnöke. Szócs Ernő, a Magyarországi Kárpát-Egyesület képviselője Jeszenszky Géza elnök üdvözlő levelét olvasta fel. Az ünnepen jelen volt Turucă Dănuț Emil, Váralmás polgármestere,

Mátyás Vilmos oklevelét az ünnepségen jelen levő fia, Mátyás Csaba vette át, aki ez alkalommal édesapja bevont és betöltött kiadványait is ismertette.

Bemutatták az EKE kitüntetéseit is: az EMKE díszoklevelét és a Magyar Művészetért díjkiosztógálán kapott Gupcsi Lajos Ex libris díját is. Ugyanakkor Egri Ferenc, a Czárán Gyula Alapítvány elnöke Czárán Gyula-díjjal értékelte az Erdélyi Gyopár munkásságát, óriáspezsgővel köszöntötte a résztvevőket.

Kiosztották az EKE jubileumi díszokleveleit is, azon szervezetek, intézmények, vállalatok részére, melyek az elmúlt

Az almási vár nyergének sziklaújtján

valamint az EKE mecénásai is.

A napirendi pontok között szerepelt Mátyás Vilmosnak és társainak rehabilitációja. Az említették az aradi Czárán Gyula EKE-osztály tagjai, magyar nyelvű turista jelzőtáblák felállításá miatt a XX. század 30-as éveiben hatósági nyomásra tagságuk felmondására kényszerültek. Az EKE múltját a jelennek összekötő eseményt Nyisztor Miklós gyergyói EKE-tag javasolta, aki kellően dokumentálta is a történeteket. A rehabilitáció után, az ünnepi közgyűlés Mátyás Vilmost, Arros Ernőt, Dávidházy Kálmánt, Pribán Sándort, Rosenberger Lászlót az aradi Czárán Gyula EKE-osztály alapításáért, illetve az abban kifejtett tevékenységükért, a Bihar hegységben folytatott feltáró tevékenységükért, a Czárán kultusz ápolásáért az EKE örökös tiszteletbeli tagjai sorába emelte.

években hathatósan támogatták az egyesületet. Oklevelet kapott az RMDSZ Ügyvezető Elnöksége, a Communitas Alapítvány, a Dockyard Islands Kft., a Bethlen Gábor Alap, a Nemzeti Kulturális Alap, Kolozsvár és Gyergyószárhegy Önkormányzata, az Euréka Egyesület, az Evoline Kft., az Eurotrans Alapítvány, az Idea Plus Kft., a Formula Prima Kft., valamint a Kék iringó Panzió.

Oklevelet vettek át a jelen levő képviselők az EKE osztályok és tagszervezetek számára, beleértve a legújabb osztályt, a Csík-széki Erdélyi Kárpát-Egyesületet (CsEKE) is, melynek felvételéről az országos szervezetbe éppen jelen közgyűlés döntött.

Elismerés és díszoklevél járt azon személyeknek is, akik munkájukkal hozzájárultak az EKE célkitűzéseinek megvalósításához, ezáltal növelve az

Erdélyi Kárpát-Egyesület hírnevét: Balázs Katalin újságíró, Nyisztor Miklós gyergyói EKE-tag, Kőnczey Elemér grafikus, Gálfi Péter webdesigner, Bőythe-Beyer Barna informatikus, Bartos-Elekes Zsombor kartográfus, Erőss Zsolt hegymászó.

Az EKE 120 esztendejét bemutató, közel 600 oldalas, 50 szerző munkáját dicséző kötetet is bemutatták. Ízléses, zöld-arany díszítésű, EKE-jelvényes, keménykötésű kiadvány, számos dokumentum értékű képpel, színes melléklettel. Sokat váratott magára, az ezt megelőző EKE évkönyv, az 1996-os „zöld könyv” után. Az EKE-t lexikonként is ismertető kötet díszes lehet bármely turista könyvespolcának, akár bibliofil ritkaságnak is, a jelen levő szerzők dedikációjával és a kéznél levő EKE-jelvényes száraz-pecsét alkalmazásával.

Pohárköszöntő következett, amikor is Hencidától Boncidáig folyt a jubileumi EKE-címkés pezsgő, a szintén ez alkalomra gravírozott címeres poharakat az esemény emlékére elvihették a résztvevők. Lassan esteledett, elfogyasztottuk a kalotaszegi csülkös lucskos káposztánkat is, de ezzel még nem volt vége a rendezvénynek. A baráti beszélgetésekkel zárt este végül a késő éjszakába nyúlt, de még ezt megelőzően Szabó Zsolt kom-

mentálásával Kós Károly életéről és munkásságáról mutattak be egy filmet a szervezők. Kós Károly, mint Kalotaszeg legeredtibb és egyben legbonyolultabb mindenese, közéleti ember, építő, író, szerkesztő-grafikusként, nem külső szemlélőként, hanem egy kicsit reneszánsz ezermesterként tette közkinccsé az egész tájegység műveltségét. Kalotaszegen nemigen találhatnánk olyan helyet, mely ne kötődjön valami formában hozzá, annál inkább Sztána és a Varjúvár. Akik pedig kevésbé ismerték eddig ezt a Székelyföld után legnagyobb egységes erdélyi magyarlakta vidéket, immár a szabatos Kós-idézetek szemszögével gazdagabban indulhattak útnak a vasárnapi rendezvényzáró kirándulásra a Csigadombra (Dâmbul Crucii – ahogyan Kós Károly nevezi) és a bódító illatú riszegvirágokkal borított Riszeg tetőre.

Jöjjön velünk a Detonátára!

VAS GÉZA

Igen, a Detonátára, mert aki feljut eme természeti ritkaság, a Kopasz Detonáta tetejére, a mintegy 100 méteres bazaltszikla magaslatra, felejtethetlen élményben részesül az elébe táruló körpanoráma láttán.

Kolozsvár, Topánfalva, Abrudbánya, majd a zalatnai útról letérve a Bucsum völgyébe, itt is a hatodik falu Bucium Șasa. Ez a mindvégig aszfaltos autós utunk végállomása.

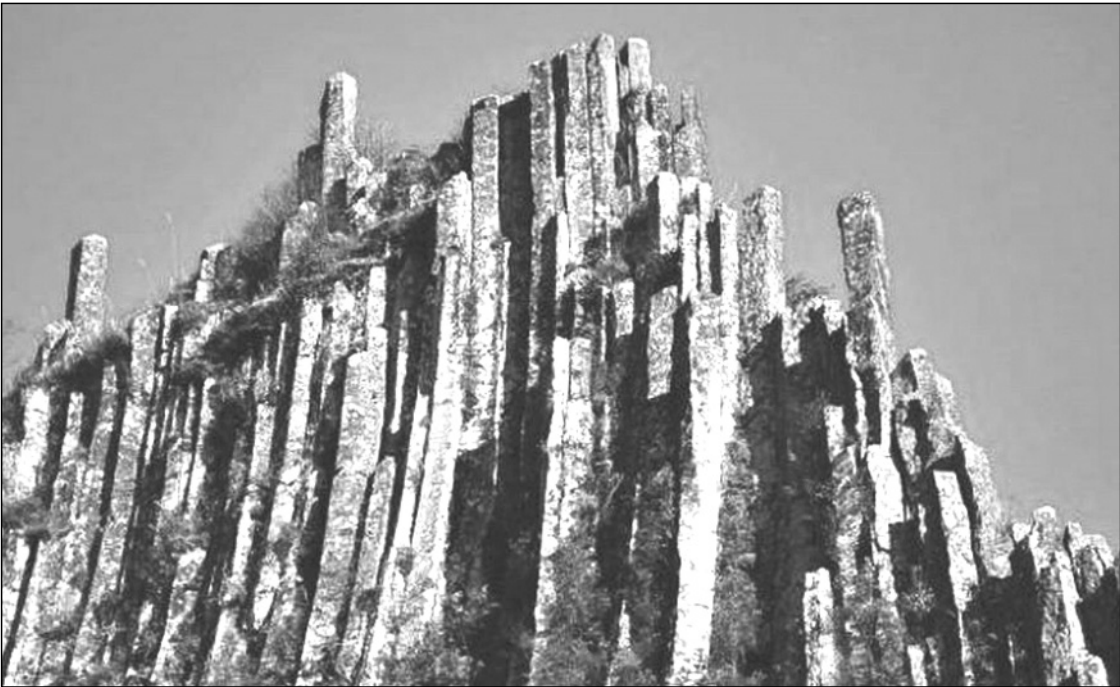
A Bucsum völgyébe érve a kacsaringós, még enyhén emelkedő úton haladva többször is látni lehet mindkét Detonáta kiemelkedő magaslatait, mert tulajdonképpen kettő van. Balra a Csupasz, vagy Kopasz, amelyik utunk végcélja, jobbra pedig a Gyapjas, azaz fenyőerdővel borított. Mind a két Detonáta 1150 méternél magasabb. A Detonáta a Román Detunata magyarosított változata, visszhangzás jelentéssel, mert zivataros időjáráskor, nemcsak a becsapódó villámok dörgéshangjai verődnek vissza, de az esetenként leváló hatalmas tömegű bazaltoszlopok dörgedelmes morajlása is. Jókai erről így ír: „mikor az éjszakai zivatar fekete eget fest körülötte s a lángoló villám megvilágítja e csodálatos falat, mintha egy óriási orgona állna tűzben, lángban, melynek rettentő hangcsövei visszazengik az ég dördülését”.

Mint minden természeti ritkasághoz, ehhez is népi legenda fűződik: a vadászaton lévő óriásfiú a sűrű rengetegben eltévedt. Éjnek idején hangokat hallott, fénysugarat vett észre. Közelebb menve csodálatosan szép, ének-

lő leányt látott, akibe azonnal bele is szeretett. Bár tudta, hogy tündérlányról van szó, mégsem törődött azzal, hogy a tündéreknek király apja a legnagyobb ellensége. Az óriásfiúnak a tündérleány iránt érzett szerelme megváltoztatta viselkedését, ami apjának különösképpen feltűnt, és megleste ennek okát. Amikor a fiának karjai közt meglátta a szépséges tündérlányt, olyan haragra gerjedt, hogy egyetlen lándzsaszúrással megölte a lányt. Erre az ifjú óriáslegény dühében szíven szúrta apját. A bűnöknek sorozatát nem tűrte az ég, és hatalmas csattanással megnyílt a föld, az óriások kastélya mindenestől elsüllyedt. Az óriások kősziklává változtak, ezek most is láthatók a Detonáta bazaltoszlopainak képében. A mindenét sirató óriásfiú el nem apadó könnyei a Detonáta lábánál eredő forrást táplálják. A egyetlen apja iránti haragja miatt jéggé dermedt szíve ott fehérlik bazaltoszlopoktól védetten a hegy aljában.

A faluból a jelzett turistaút a templom mellett indul. A házak közti kezdeti esetleges vizes-sáros, kissé nehézkes utat elhagyva, fentebb szárazabb úton, vagy a füves-gyepes ösvényen nyílt terepen enyhén fásztóan felfelé haladva nem lehet eltévedni, mert mint irányadó mindvégig előttünk vannak a Detonáta kibontakozó szürke bazaltsziklái. Erre a túrára ajánlatos a túrabakancs, ha van, túrabot is, valamint esőkabát, mert errefelé gyakori a szélsőséges időjárás-változás.

A kopasz Detonáta is tulajdonképpen sűrű fenyvesben van. Az erdő szélén eredő bővíző forrásnál pihenőhely. Pihe-

Páratlan látványt kínálnak a mohlepte bazaltoszlopok

nés után a sűrű erdőben haladunk, ahol nemcsak hűvösebb van, de az út is, immár érezhetően felfelé haladva, mind gyakrabban vezet a ki tudja mikor levált mohával borított, egymás hegyén-hátán lévő bazaltoszlopokon. Nem ritkák ezek záró üregeiben a mini jégbarlangok, még nagy kánikulában sem. Különösen nagy élmény mindazoknak a fotósoknak, akiknek sikerül egy-két ilyen megörökíteni. Oszlopróloszlopra lépve nem-sokára legyezőszerűen tárul ki az orgonasípos bazalt sziklafal teljes mivoltában, aljában a tömerdek levált vulkanikus eredetű szürke bazaltoszlopok halmozásával. A jelzett úton, a bozontos részen is áthaladva, hirtelen és merészen emelkedik a szerpenti-

nesen kialakított ösvény a tetőre, ahol bizony nem éppen kényelmes a férőhely, de meglehetősen biztonságos a természet által szűkre szabott kilátóhely. Azért az elővigyázatosságra is szükség van, különösképpen, ha gye-rekek is vannak a csoportban. A látvány minden fáradságért kárpótol. Az Öreg-havas (1836 m), a Móccok szent hegye, a Gajnat, azaz a Gäina (1486 m), a Feketélő (Négriléasz, 1368 m) hegyvonulatainak összessége lenyűgöző látvány. Ugyancsak Jókait idézve „az ember lelke elvész e látvány előtt”. Felfelé eléggé nehézkes az út, de lejönni még nehezebb. Nem másért, de nagyon nehéz betelni a látvánnyal. A látványosságokkal betelve a visszafelé utat a hegy megkerülésével

is meg lehet tenni, de ez nem annyira látványos. Lefelé menet felúton, a természet lágy ölén egy hegyi-kocsmá is útba esik, ahol minden biztosított (legalábbis volt) a vendégek marasztalása érdekében.

■ Az autótól megtett út oda-vissza mintegy másfél km. A szintkülönbség 250-300 m. Kényelmesen haladva 5-6 órát is igénybe vehet ez a látványosság, de aki ezt az utat végigjárja, minden bizonynyal sokáig fog nosztalgiázní.

Mikrobuszos és személygépkocsis kirándulás a Detonátához legközelebb június 25-én, szombaton lesz.

Járapatkó túra, Öreghavas túra

KISS JÁNOS

A két túra az első szakaszon egyazon útvonalon halad. Aki a Járapatkó túrára vállalkozik, de az első szakasz megtétele után pillanatnyi erőnléte miatt meggondolja magát, visszatérhet az Öreghavasig túrázókkal. A túra célja: bejárni a Jára forrásvidékét patkó formájában körbeölelő gerinceket.

Cerc, Ghiuri és a Testes (Réman Jenő felvétele)

Alsójárából busszal indulva, 5 km után érünk Járabánya (Băișoara-Kisbánya, először 1460-ban jegyezték) községbe, majd további 10 km után Kisbányahavas (Muntele Băișorii, először jegyzett 1760-ban) szűk völgyébe. Szerpentineken kanyargunk nyolc kilométernyit Kisbányahavas turistaszállójáig. 1345 m tengerszint

feletti magasságról indul gyalogos túránk, amely nagyjából négy 10 kilométeres szakaszra osztható.

I. szakasz: A közel 800 hétvégi ház sűrűjéből északnyugatnak tartunk keresztezve a sílesikló pályát. 2 km Plopiș elágazóig, ahonnan a sűrű fenyvesben meredek ösvény vezet a Buszkát hegyre (1675 m). Mi a makadám utat választjuk. Közel 4 km kora reggeli gyaloglást követően Meleg lapály (Șesul Cald – 1561 m) nyári szállásra érünk. Előttünk a messzeségben (szép idő esetén) csillog egy kupola. Ott az Öreghavas csúcsa. Jobbra a Jára szádája kínálja a zöld különböző árnyalatait. Innen délnek tartunk. A Nap sugaraí páász-

tázzák az Apróköveket (1730 m). Lígates fenyves gyantás illatában érkezünk a Hidak völgyébe. A hajdani autótutat követve jutunk az Öreghavasra (1826 m) amely az Erdélyi Sziget-hegység harmadik legmagasabb csúcsa. Az „Öreghavas túra” útvonala innen visszatér Kisbányahavas üdülőtelepre.

II. szakasz: északnyugati irányba lejtünk a Jára forrásáig, majd a Prislop hágón át jutunk a Piatra Groșilor (nyers fordításban Tuskók Köve) nagyszerű kilátásra alkalmas magaslatára (1756 m). Nyugatra kirajzolódik a Bogdán tető, északkeletre a Jára forrásvidéke. Innen a Jára északnyugati eredendőt kerülgetjük. Erdei tisztásokon ereszkedünk.

III. szakasz: A Solyom völgyi Fehér ház után a Dumitreasa (1638 m) és a Dobrin (1616 m) magaslatai következnek. A két csúcs között a gerincen bővíző forrás ered. A hegyi ösvények ölelő hangulatában érünk a Dobrin tanyára, ahol számtalan nyári lak jelzi az ember jelenlétét. A közeli völgyek falusi lakói tavasszal állataikkal együtt felvonulnak a havasi legelőkre. Az első fagyok kergetik vissza őket eredeti lakóhelyükre. Az itteni üzlet napi élelem beszerzésükbe is besegít.

A XIX. század végén gróf id. Andrassy Gyula (1823-1890), a kiegyezés utáni első miniszterelnök, majd külügyminiszter

(1867-1879) nagyméretű emeletes vadászkastélyt épített ide, melyet évente mindössze néhány hetet használtak. A harmincas években még megvoltak a romok. Ma egy utat „Drumul Ondrasi” néven említenek, s talán megtalálható a fürdőmedence maradványa, amit fűrészporkraktárként használnak.

IV. szakasz: A Dobrin tanyai feltöltődés után a Jára és Hideg Szamos közötti főgerincről jobbra térünk. Tőlünk délkeletre a Solyom völgye vízgyűjtő medencéjét borítja a közelmúltban megcsonkított erdő. Északra sorra a Dobrin, a Medve és a Lovak völgye kísér Caps településig. Itt pótolhatjuk a nap folyamán leadott kilóinkat. Rövidesen buszra ülünk, s a Jára szurdokvölgyén lekocsikázunk a táborig. Jó kis sétára sikeredett! Kitaró túrázást a tábor minden napjára!

Útvonal: Kisbányahavas üdülőtelep – Öreghavas – Piatra Groșilor – Dumitreasa – Dobrin – Caps
Távolság: autóbusszal 48 km, gyalog 40 km (Öreghavas túra 23 km)
Menetidő: 12 óra (Öreghavas túra 9 óra)
Szintkülönbség: 900-1475 m (Öreghavas túra 400/400m)
Minősítés: nehéz (Öreghavas túra – közepes)

Kolozsvár környéki kirándulások geológus szemmel

Séta a Fellegvár oldalában és a Törökvágás körül

WANEK FERENC

Ki ne járt volna a Fellegvár oldalán (régebbi nevén a Kőmálon) kiépített sétányokon? Hiszen egyedülálló kilátást nyújt városunkra. Bizonyára észrevették annak felső részében a mesterséges kőfállal megerősített homokkő-sziklákat. Bizonyra észlelték, hogy a kikövezett út helyenként megroggyant, a beton megrepedt. Felfigyelhettek arra is, hogy szabályos hálóban, kútszerű mélyedések fölé betongyűrűk vannak kirakva.

Gondolom, kevesen tudják, hogy ezeknek mind földtani okai vannak. Ezért hívom ez alkalommal olvasóimat egy geológiai szemléletű sétára az amúgy mindnyájunk által jól ismert domboldalra.

Ha előbbi sétánk alkalmával késő-eocénkori kövületek után bókászunk a Plecska-völgyben, most fiatalabb, oligocén-kori képződményeket látogatunk meg.

A Fellegvár oldalának üledéksora és a csuszamlások

Emlékeztetem az olvasóimat a korábban tisztázott formáció fogalmára (lásd lapunk április 30-i számának 9. oldalán), hiszen ennek értésére a továbbiakban is szükség lesz.

Ahogy lentől felfelé haladunk a domboldalon, három formáció rétegei mellett haladunk el. Ezek a Mojgrádi Tarkaagyag Formáció, a Danki Formáció és a Fellegvári Homokkő Formáció. Mindhárom oligocén-kori. Az első kettőt itt nem találjuk feltárva most, de ezek a Törökvágás oldalában jól megfigyelhetők, ezért sétálunk majd oda is el. Itt azonban nem tekinthetünk el jelenlétüktől, hiszen ezek a meghatározói az itt oly gyakori lejtőmozgásoknak, földcsuszamlásoknak.

Amint a Törökvágásnál majd meggyőződhetünk arról, az első két említett formáció döntően agyagrétegekből áll. Ezek az agyagrétegek sok kellemetlenség, sőt veszély forrását képezik, hiszen a Kis-Szamos által korábban alámosva, itt meredek oldalt képeznek, ami fokozza a csuszamlás-veszélyességüket.

Mi okozza a csuszamlás-veszélyességét az agyagos rétegeknek? Az agyagásványok olyan *szilikátok*, melyeknek rendkívü-

li tulajdonságuk, hogy szerkezetükbe szinte hihetetlenül sok vizet tudnak beépíteni. Egyik csoportjuk, a bentonit-félék, akár saját tömegük ötszörösének megfelelő mennyiségű, úgynevezett kristályvizet. Emellett lemezes kristályaik – mert ez az anyag is kristályos ám (!) – olyan aprók, hogy csak elektronmikroszkóppal, több ezerszeres nagyításban láthatók. Így, ezek közé a kristályok közé kapillárisan is rengeteg víz elfér még. Ez a víz csúszóssá teszi az érintkező kristálylemezeket. Ezért van az, hogy amikor az agyagok szárazok, sokszor kőkeménynek tűnnek, ha meg a víz átítatja őket, csúszóssá, vagy akár folyóssá válhatnak. Erre az tesz még egy lapáttal, hogy az így átítatott agyagréteg elzárja a víz további útját. Tehát, ha egy agyagréteg fölött porózusos homokréteg található, amelyen a víz viszonylag könnyen keresztülhatol, az agyagréteget átítatva, fölötté fölös mennyiségben felhalmozódva, csúszópályát képes kialakítani. Egy ilyen csúszópályán, a fölé tornyosuló közettömeg súlyától is hajtvá indulhat meg egy domboldal tömege. A csúszás haladhat felszínközelsben igen lassú ütemben – ezt nevezzük talajkúszásnak –, de meglödulhat mélyebben és hirtelen is – ez a földcsuszamlás. Márpedig a Mojgrádi és Danki Formációban az agyagrétegeket homokrétegek is váltják.

A talajkúszást tanúsítják a megdőlt oszlopok, kerítések, lépcsők, de a görbén nőtt fák is, mivel azok életükben folyamatosan kiigazítják tartásukat egyenesre, így csak a törzsük alsó részének görbülete tanúsítja, hogy a talaj lassan ferdíti őket.

Bizony, az utolsó évek tanúsága szerint is, a Kőmál oldalában nem ritkák a nagyobb méretű földcsuszamlások. De ezek nem újkeletűek. Régóta ismert, s a geológusok által már több mint 100 éve tanulmányozott jelenség ez itt. Szádeczky-Kardoss Gyula, a kolozsvári egyetem egykori professzora 1918-ban írt *Pusztító kőomlás a kolozsvári Fellegváron* címen egy olyan esetről, amelyben a földcsuszamlás a felette lévő homokkő-rétegeket is magával sodorva, nemcsak jelentős anyagi kárt okozott, de emberéletet is követelt. A jövőben akár gyakrabban is számolhatunk ilyenekkel, mivel van egy súlyosbító jelenség. En-

Meggörbült törzsű fák és rétegszellőztető betongyűrűk a Kőmál oldalában

nek magyarázatához egy, az olvasó által biztosan megtapasztalt jelenségre hívom fel a figyelmet. De ha nem tapasztalta volna, könnyen ellenőrizheti egyszerű kísérlettel. Vízben jól megáztatott agyagrogót – melyről a vizet letöltöttük – egy edényben rázogattunk, szétomlik, és cseppfolyósan fog viselkedni. A nedves agyagok tehát, belső kohéziójukat rázásra, mozgásra elvesztik. Ezt a tudományban tixotrópiának nevezik. Bizony, az átázott talajban, agyagrétegekben tixotrópiát válthat ki egy földrengés, de a megnövekedett járműforgalom is!

Nyilván az ember ismeretei és felelőssége tudatában, anyagi forrásai függvényében tenni próbál a természet kihívásaival szemben. Erről tanúskodnak azok a bizonyos betongyűrűs gödrök, amelyek azt a célt szolgálják, hogy az agyagrétegek feletti vizet megcsapolják, és a szabadba elpárologtatják, csökkentve azok víztartalmát, ezzel együtt a csuszamlásveszélyt is.

No de nemcsak csuszamlás-veszélyességükről híresek ezek a rétegek. A Danki Formáció, mely egy szárazföldi, mégpedig mocsári üledéksor, nevezetesen kövületeket őrzött meg számunkra. Azokban az időkben, amikor a területrendezéssel ez a formáció még nem volt elfedve itt, a jó szemű kutatók teknősbékák, madarak, emlősök és növények maradványait tárták fel. Tulogdy János olyan kihalt madár csontjait lelte meg, amelyet a világon innen írtak le először. Ez a tudományban a *Ralicrox kolozsvarensis* nevet viselő haris-féle. De a kecskeköröm-féle kagylók (*Congeria sp.*) egyik legkorábbi erdélyi lelőhelye is ez.

A Fellegvári Homokkő Formáció kövült élővilága, rejtélyes ásvány

Fennebb haladva a sétányon elérünk oda, ahol mesterséges kőfállal támasztották alá a Felleg-

vári Homokkő Formáció vastagpados rétegeit. Ez az említett formáció típusfeltárása, vagyis az a hely, ahol az ehhez hasonló kifejlődésű és időben nagyjából azonos korú rétegek számára egy szélesebb régióban összehasonlítási alapul szolgáló feltárást tartanak számon a geológusok. Az itteni homokkőrétegekben olykor tömegtelen mennyiségben halmozódtak fel a *Cirena* nemzetségbe tartozó kagylófélék héjai. Sima kagylók, amelyek tömeges jelenléte arról árulkodik, hogy nem egy kiegyensúlyozott, normális sötartalmú tengeri környezet üledékeivel állunk szemben, inkább egy partközeli, elegyvízes környezet egykori jelenléte valószínűsíthető, amely átvette a Danki Formáció mocsári környezetének a helyét. Kevés faj volt képes ehhez a környezethez alkalmazkodni (az említetteken kívül néhány apró csigaféleség is), de azok verseny- vagy ellenfelek hiányában nagyon jól érezhették magukat, s fölöttébb elszaporodtak.

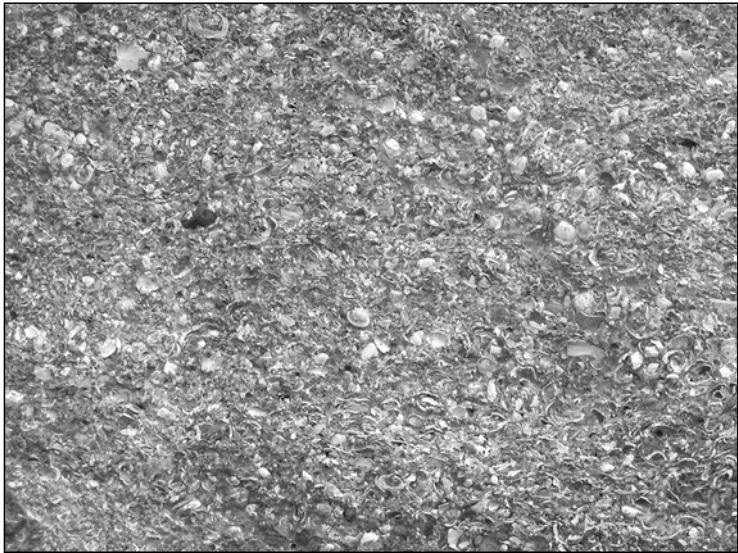
Külön érdekessége ezeknek a kagylóknak, hogy néha – csak nagyítóval észrevehető – galenit-kristályok is előfordulnak bennük. A galenit fémes fényű, szürke ólomszulfid. Kémiai képlete: PbS. Volt kutató, aki rögtön vulkáni (hidrotermás) hatásra gondolt, ám mások egyszerűbb biológiai-geokémiai folyamatokkal sikeresen megmagyarázták ennek a legtöbb esetben tényleg magmás eredetű forróoldatokhoz kötődő ásványnak itteni jelenlétét. A történet egyszerű. A kagylóvázak a kalcium-karbonát (CaCO₃) egyik módosulatából, aragonitból állnak. Az aragonit szennyezőanyagként akár 4%-ot meghaladó ólomkarbonátot is tartalmazhat. A kagylóállatok szerves anyagának lebomlása (oxidációja) révén oxigénhiányos, azaz redukciós környezet teremődik, melyben az ólom-karbonátból és a tengeri környezetből lerakódott rendszerben szintén előforduló gipszből (CaSO₄) alakult ki a galenit.

A Törökvágás és környékének feltárásai

Amit ma nem láthatunk a Fellegvár oldalában, azt elénk tárják a Törökvágás mesterséges feltárásai.

A Törökvágás oldalában korábban is volt egy hatalmas feltárás, ahol a Mojgrádi Tarkaagyag Formáció üledékei látványosan kibuktak a felszínre, felületüket az eső mosása alakította. A mély, közlekedési átjáróként szolgáló nyereg valószínűleg emberi kéz munkája révén alakult ismert formájúvá. Újabb építő szándékú, de felelőtlen kezek tovább alakították, ám árván hagyva, a felszíni erózió minden formájának szabad teret nyitottak. Ha a kelet felé kimagasló kupot megkerüljük, egy másik felületlenül felhagyott mesterséges feltárás mellé jutunk, ahol már a Mojgrádi Formáció fölé települő Danki Formáció rétegei is láthatók. Korábban mindkettőt egy névvel illették: Forgácskúti-rétegek. Mivel kicsit elütő, sőt (igaz, itt nem) a legtöbb helyen egymásra üledékhézzal települő a két sorozat, a litosztratigráfia elfogadott elvei szerint két külön formációba kellett sorolni.

A Mojgrádi Tarkaagyag formáció kövületmentes, szárazföldi üledéksorból áll. Csak nagyon ritkán (például éppen itt) kerültek elő ebből meghatározhatatlan, szárazföldi emlőslátatok csontmaradványai. Ezzel szemben a nedvesebb, azaz mocsári környezetben lerakódott Danki Formáció – bár nem ontja magából úgy a kövületeket, mint a Kolozsvári Mész-kő Formáció vagy a Fellegvári Homokkő Formáció – csak tartalmaz kormeghatározásra is alkalmas kövületeket, amint arról beszámoltunk a Kőmál rétegeinek leírásakor. A két formáció közötti váltást jól jelzi a sötétebb rétegek hirtelen megjelenése, amit egyrészt a megnövekedett szervesanyag-tartalom, másrészt a mocsári környezet redukciós feltételrendszere okoz.

Corbula és Cirena kagylók sokasága a Fellegvári Homokkő Formációban

XI. VASVÁRI PÁL KERÉKPÁROS EMLÉK- ÉS TELJESÍTMÉNYTÚRA JÚLIUS ELEJÉN
■ Tizenegyedik alkalommal szervez Vasvári Pál kerékpáros Emlék és Teljesítménytúrá a kolozsvári EKE 2011. július 2-án. Találkozó reggel 7 órakor, a monostori negyed kijáratánál levő híd alatt, vagy Gyaluban 8 órakor a hidegszamosi leágazásnál. A résztvevők kb. 120 km-es utat tesznek meg kerékpáron, Kolozsvár, Gyalu (Gilău), Hidegszamos (Someșul Rece), Melegsamos (Someșul Cald), Tarnicai-tó, Havasnyagfalu (Mărișel), Funtineli-tető, Bélesi tó gátja, Nagykálota (Călata), Bánffyhunad (Huedin), Körösfő (Izvoru Crișului) útvonalon, úti cél a körösfői Vasvári Pál kopjafa. Szintkülönbség 1200 m.
A túra után részvételi lehetőség a hagyományos Kalotaszegi Vasvári Pál-napokon Körösfőn. A vasárnapi rendezvényen is résztvevő kerékpárosoknak szállás biztosítva. Fő szervező Nagy Lajos, egyéb információk Tóthpál Tamásnál.

■ Megjelent az *Erdélyi Gyopár* új száma. 120. születésnapját ünnepelte az Erdélyi Kárpát-Egyesület, a sztánai ünnepségről olvashatnak. A tartalmas kiadvány gazdagon ad hírt az EKE-osztályok tevékenységéről, a Jókai Teljesítménytúráról, s felhívja a fotósok figyelmét: várják jelentkezésüket az EKEArt-ra. Számos túrával kecsegtet az idei vándortábor, ebből nyújtanak ízelítőt a szervező kolozsváriak, de e lapszám határon túlra is elkalauzol: megismerhetjük az Osztrák Alpesi Egyesület tevékenységét, Hajdú-Biharba vezet Tiponut Mónika, a Hobbi oldal szerkesztője pedig Egyiptomot ajánlja. Figyelemfelkeltő kérdéssel áll eléünk egy szerzőpáros: töltelék-tantárgy vagy útmutató nevelési irányzat a környezeti nevelés,

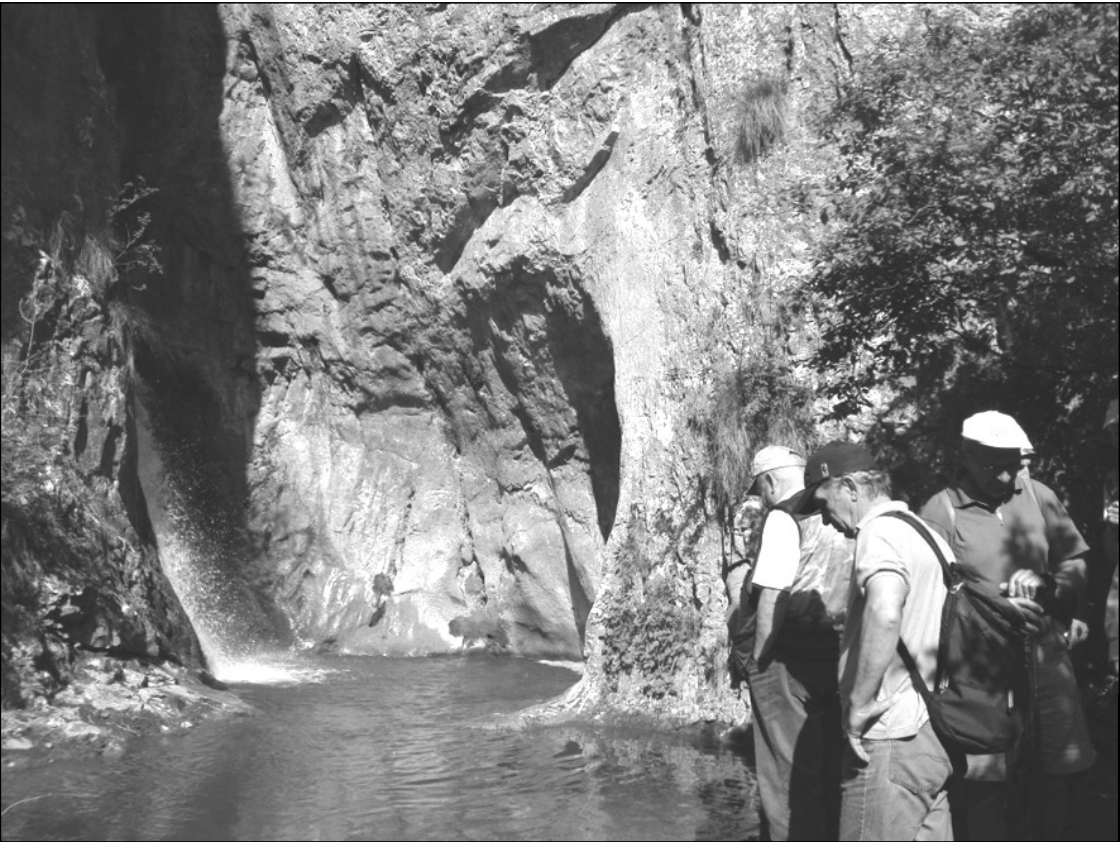
Egri Ferenc pedig a múltba vezet, ismertette Fischer Aladárt és az aradi bihargókat.
Földről a föld alá vezet az út, a Kupás gerincén található kétnevű aknabarlangot ismerhetjük meg, a vizek világa halak túlélőtáborát hozza előtérbe, hogy aztán az égre nézve, madárlest követően, ha beállt az éjszaka, a fogatkozás fontosságán is elgondolkodjunk. Retyezát csodás növényvilágról, a most növő gombákról is szól e lapszám, de ezúttal sem marad el belőle az elsősegélynyújtás, a GPS-ábécé és az igen-csak fontos nyelvpótlás sem.
A 120 esztendőes Erdélyi Kárpát-Egyesület kéthavonta megjelenő, természetjárás, honismeret, környezetvédelem témaköröket felölelő kiadványát keresse az EKE-osztályoknál!

Hírek

SZAMOSFALVI EMLÉKEZÉSRE MEGY AZ EKE VASÁRNAP
■ Az Erdélyi Kárpát-Egyesület – Kolozsvár 1891 értesíti tagságát, hogy május 29-én, vasárnap részt vesz az I. és II. világháború szamosfalvi áldozatainak emlékére szervezett ünnepélyes istentiszteleten és az azt követő koszorúzáson. Találkozás 10 óra 45 perckor a szamosfalvi református templom előtt. Szervező az EKE részéről: Feischmidt János. *(k. zs.)*
FOTÓKIÁLLÍTÁS MÁJUS 29-ÉN
■ A Kolozsvári Napok alkalmával az Erdélyi Kárpát-Egyesület – Kolozsvár 1891 fotóklubja kiállítást rendez *Erdélyi templomok* címmel. Kiállítók: Deák József, Kalló Márta, Korom Mária, Lőrinczi István, Mezei Elemér és Bozsoki Adrienn. Megnyitó május 29-én vasárnap 11 órakor a Pata utcai református templom Fehér Galéri-

ájában. Szeretettel várunk minden érdeklődőt. *(b. a.)*
127-EN A JÓKAI TÚRÁKON
■ Sikeresen zajlott a XIV. Jókai teljesítménytúra az „Egy az isten földjén”, a Kolozsvár-Torockó között három szakaszon. A főrendező, Nagy Zoltán statisztikája szerint a túrán 127-en vettek részt, 80 férfi és 47 nő. A legidősebb Ruzsa István (77 éves, Kolozsvár), a legfiatalabbak a 6–6 éves Durugy Attila (Torda) és Durugy Andrea (Magyarország) voltak. A rendezvény közhasznúságát bizonyítja a számos egyesület színeiben való részvétel. *(t. t.)*
INTREGÁLDI SZOROS NÁRCISZMEZŐKKEL
■ Május 22-én tábori túraelőzetesre indultunk a Római fürdő, Csáklakő, Intregáldi-szoros útvonalon. Tövis után Alsógáld felé letértünk a főút-

ról, Borosbenedeket, Csáklját elhagyva kezdődött a gyalogtúra. A Csáklja patak mentén hamarosan elértük a Római fürdőt, ami úgy alakult ki, hogy a függőlegesen elhasadt és enyhén megdőlt szikla elzárta a patak útját, így az most már a repedésen át zuhog alá egy kb. 4 m átmérőjű medencébe, fenséges látvány! Továbbra is a Csáklja patak mentén haladtunk az 1233 m magas Csáklakő felé, amelyet a csoport nagy része megmászott, kisebb része körbejárta. Ahogy egyre magasabbra emelkedtünk, a ragyogó napsütésben gyönyörű kilátás nyílt a környékre. A Csáklakő tövéből hegyen, völgyön, néhol nagyon meredeken vezet az út az Intregáldi-szorosig, ahol a buszok vártak ránk. Utunk során több nárciszmezőn is áthaladtunk. Az éppen most virágzó nárciszok szépsége és illata fedlertette velünk az út fáradsalmait. *(k. zs.)*

KOVACS ZSUSZA

Az Intregáldi szorosba az EKE vándortáborából is lesz kirándulás

Júniusi rendezvények

■ **Június 1. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta ♦ Közgyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban. Vetítés, Xántus Gábor: Veletek vándorolgotok.
■ **Június 3–5. (péntek–vasárnap):** Temesvár, Pancsova, Kazán-szoros szerb oldala, Herkulesfürdő. Indulás 6 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Szócs Miklós.
■ **Június 4. (szombat):** Tábori előzetes: Járapatkó (40 km/900 m). Túravezető: Kiss János.
■ **Június 5. (vasárnap):** Személygépkocsis kirándulás a sárdi rétre. Zergeboglár túra. Túravezető: Vas Géza.
■ **Június 8. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
■ **Június 11. (szombat):** Leányvár, Lázhegy (14 km). Találkozás 9 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Feischmidt János.
■ **Június 12. (vasárnap):** Pünkösdi túra Vistába, vissza gyalog (20 km). Találkozás 7.30 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Márton Erzsébet ♦ Mikrobuszos kirándulás Torockószentgyörgyre: pünkösdirózsa túra (gyalog 16 km). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Vlád Pál.
■ **Június 15. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta ♦ Túravezetők tanácskozása 17 órától a székházban.
■ **Június 17–19. (péntek–vasárnap):** Székelyföldi kirándulás: Parajd, Csíkszereda, Marosfő, Gyergyószentmiklós, Békási-szoros, Békási gyűjtőtő, Borszék. Indulás 6 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa.
■ **Június 18. (szombat):** Őzek völgye, Páter forrás (25 km). Találkozás 8 órakor a Hajnal negyedi végállomáson, vagy 9 órakor a hintás fánál. Túravezető: Kiss János (ökotúra) ♦ Szabadtéri Néprajzi Múzeum, Hója gerinc (10 km). Találkozás 9 órakor a Törökvágás tetején. Túravezető: Márton Erzsébet.
■ **Június 19. (vasárnap):** Mikrobuszos kirándulás az Istenszékére. Indulás 6 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezetők: Fazakas Ferenc és Vas Géza ♦ Szentiványi rét, Hegyes hegy (14 km). Találkozás 9 órakor a 31-es autóbusz Széchenyi téri végállomásán. Túravezető: Feischmidt János.
■ **Június 22. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
■ **Június 22–26. (szombat):** Bélavár, túravezető: Kiss János.
■ **Június 25. (szombat):** Mikrobuszos kirándulás a Detonátára. Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: Vas Géza.
■ **Június 26. (vasárnap):** Tábori előzetes: Ifjúsági túra mikrobusszal: Vultureasa csúcs, Muncelu gerinc, Pociovalište szoros (18 km/800 m). Indulás 7 órakor a Széchenyi téri Flip elől. Túravezető: László Györgyi ♦ Bongár forrás (12 km). Találkozás 9 órakor a Rádióstúdió előtt. Túravezető: Márton Erzsébet.
■ **Június 29. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta.
■ **Július 2. (szombat):** Vasvári Pál kerékpáros emlék és teljesítménytúra (118 km). Útvonal: Kolozsvár, Gyalu, Tarnicai tó, Havasnyagfalu, Funtineli tető, Bélesi tó, Bánffyhunad, Körösfő. Részvételi lehetőség a körösfői Vasvári Pál emléknapon. Találkozás 7 órakor a monostori híd alatt, vagy Gyaluban a hidegszamosi letérőnél 8 órakor. Szervező: Nagy Lajos, Egyéb információk Tóthpál Tamásnál.
■ **Július 3. (vasárnap):** Vonatos kirándulás a körösrévi Zichy barlanghoz. Találkozás 7.30 órakor a nagyállomás előtt. Túravezető: Vas Géza.
■ **Július 6. (szerda):** Gyalogolni jó! (12 km). Találkozás 10 órakor a monostori végállomáson. Túravezető: Székely Lavotta ♦ Közgyűlés 18 órától az Apáczai-líceumban

Info
■ Szolgálatos napok a székházban: hétfőn és szerdán 17–18 óra, kedden 11–13 óra között. ■ EKE fotóklub: minden kedden 17 órától a székházban. ■ Könyvtár: minden csütörtökön 17–18 óra között a székházban. Rendezvényeinkre minden érdeklődőt szeretettel várunk.
Előzetes
■ Július 9–10. (szombat–vasárnap): Máthé Gyula emléktúra Jósikafalván. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa. ■ Augusztus 22–28. (hétfő–vasárnap): Autóbuszos kirándulás a Vajdaságba. Túravezető: Kovácsné Diószegi Zsuzsa.
Túravezetők, szervezők elérhetőségei:
Fazakas Ferenc 0752-640319 Feischmidt János 0722-542360 Kiss János 0364-807-639, kjani51@gmail.com Kovácsné Diószegi Zsuzsa 0364-733-867, 0740-067977 Márton Erzsébet 0742-037179 Nagy Lajos 0729-835674 László Györgyi 0727-192841 Székely Lavotta 0748-036290 Szócs Miklós 0264-550-310, 0740-061741 Tóthpál Tamás 0748-664821 Vas Géza tel. 0742-659570 Vlád Pál 0264-435-866